

Двадцять четверте листопада
Класна робота
Синтаксис. Словосполучення.
Складні випадки керування

Домашнє завдання

Опрацювати параграфи 19-20, виконати вправу

*написати власне висловлювання (за інструкцією)

Прочитайте тлумачення значення слова *відповідальність*.

Відповідальність – це покладений на когось або взятий на себе обов’язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова.

Висловте міркування з приводу того, що означає *відповідати за себе* та що означає *відповідати за інших*.

Сформулюйте тезу висловлювання, наведіть два-три переконливі докази, які найкраще аргументуватимуть Ваші думки.

Проілюструйте їх посиланнями на приклади з художньої літератури (укажіть проблему, порушену письменником, назвіть художні образи, через які розкрито проблему, наведіть цитату з твору тощо), історичні факти чи випадки з життя. Зробіть висновок.

Не переказуйте змісту художніх творів, не характеризуйте всебічно образи.

Домашнє завдання

-
- I. Опрацювати теоретичний матеріал § 15
  - II. Виконати вправу.
  - Утворіть і запишіть складні словосполучення.
  - Жити в (місто Бровари), чекати біля (кінотеатр «Довженко»), розглядати (сузір'я Квочка), плавати в (озеро Сиваш), засмагати біля (річка Конка), приїхав до (село Жовта Круча), кандидат зі (штат Флорида), переходити (вулиця Шовковична), доїхали до (станція Вапнярка), переїхати до (місто Полтава), перебувати на (острів Гренландія), захоплюватися (гора Олімп), цікавитися (планета Уран), збудувати біля (завод «Друкмаш»), слухати (співачка Крушельницька), перепливати (річка Велика Тернівка).

ВПРАВА 2

- **Завдання:** Узгодити числівники з іменниками.

Один (місяць), два (хлопець), півтора (відро), шість (екзамен), два (дівчина), три (син), чотири цілих і одна друга (гектар), п'ять (рік) тому, двісті п'ятдесят один (день), два (озеро), три (вікно), два (рукав), чотири (ясен), три (брат), п'ятеро (дівчат), півтори (година), вісім (залік), обидва (син), дві (вчителька), сімсот двадцять п'ять (учень), шість (зошит), чотири (апельсин), три (професор).

ВПРАВА 5

- **Завдання:** виправте помилки.

Двадцятьма чотирьома учень, шестидесяти семи студентами, (на) сороках п'яти сторінкам, восьмидесятьом дев'ятьом комп'ютери, двадцяти двум роках, двохста п'ятдесяти шести подарунками, стома сороками сторінок, чотирьомстам семидесяти двом разів, вісімсот п'ятдесяти трьох цукеркам, п'ятиста семи виступам, п'ятьохстах сімох ягнятам.

Орфографічний практикум

---

1. Проговоріть слова відповідно до вивчених орфограм

- Т..мяно, хворос..няк, кишен..ці, казан..ський, мавп..ячий, пари..ький, гус..ня, шіс..сот, рум..яний, па..на, рутв..яний, аген..ство, піц..а, мерзе..ний, військово..полонений, раз у раз, хрус..нути, по..латині, врешті..решт, свяще..ник. Шви..кісний, якіс..ний, улес..ливий, осві..читися, хвас..ливий, контрас..ний, щас..ливий, блис..нути, аген..ство, волейболіс..ці, заїз..ний, їж..жу, мас..ний, учас..ник, заздріс..ний, ус..ний, випус..ний, стис..нути, щотиж..ня, студен..ський, студен..ство, очис..ний, скатер.ка, буревіс..ник, шіс..надцять.

Типи синтаксичного зв'язку у словосполученнях

Узгодження
(рос. согласование)

Залежне слово
стоїть у тій самій
формі (роду, числа
й відмінка),
що й головне слово

*ясний ранок
широке поле
зеленої тополі
польові квіти*

Керування
(рос. управление)

Залежне слово
стоїть у тому
відмінку, якого
вимагає головне
слово

*зайти до класу
зустріти друга
написати листа
зустрітися на площі*

Прилягання
(рос. примыкание)

Залежне слово —
незмінюване (прислівник,
дієприслівник,
неозначена форма
дієслова), приєднується
до головного слова тільки
за змістом

*їхати верхи
розмовляти голосно
розповідати хвилюючись
бажання перемогти*

Керування При керуванні залежне слово в словосполученні завжди стоїть у певному непрямому відмінку незалежно від форми головного слова. В українській мові більшість дієслів керує іменниками (займенниками) у певному відмінку. **НАПРИКЛАД:** *шукати (що?) шляхи (З.в.); завдати (чого?) шкоди (Р.в.); не викликає (чого?) довіри (Р.в.); ігнорувати (що?) правила (З.в.).*

пробачати дякувати прощати дорікати	кому?	братові	докласти потребувати дійти завдавати набувати	чого?	зусиль допомоги згоди клопоту досвіду
зраджувати опікувати повідомляти доглядати	кого?	товариша	заслужувати сподіватися хворіти багатий скупий	на що? на кого?	на пошану на увагу на грип на друзів на слова
глузувати знущатися кепкувати насміхатися	з кого?	з невдахи	оволодівати милуватися нехтувати	чим?	знаннями краєвидом правилами

**Паралельні
конструкції**

В українській мові можливі паралельні синтаксичні конструкції. **НАПРИКЛАД:** *радіти з перемоги – радіти перемозі; багатий на копалини – багатий копалинами.*

Зверніть увагу!

У побудові словосполучень, особливо зі зв'язком керування, простежуються національні особливості мови. **НАПРИКЛАД,** потрібно казати *дякую вам* (а не «дякую вас»), *відповідно до закону* (а не «відповідно закону»), *пісня українською мовою* (а не «пісня на українській мові»).

В українській мові найпоширенішим є **дієслівне керування**: *читати (що?) повість, допомагати (кому?) людям.*

Особливості керування деяких дієслів потрібно запам'ятати: *навчати (чого?) мови (не мові), дякувати (кому?) другові (не друга), жартувати, глузувати, насміхатися (з кого?) з ледарів (не над ледарями), вибачати (кому?) братові (не брата), надіслати (чим?) поштою (не по пошті).*

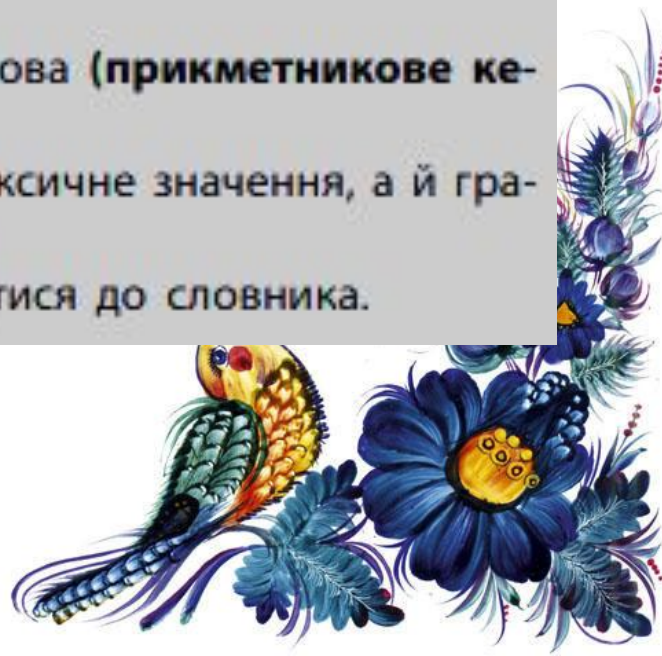
На основі моделей дієслівних словосполучень утворюються словосполучення з дієприкметниками, дієприслівниками та віддієслівними іменниками: *підказати другові — підказаний другові — підказавши другові — підказка другові.*

Іменники теж можуть вимагати певних відмінків (**іменникове керування**): *опанування (чого?) курсу, захоплення (чим?) музикою, любов (до чого?) до літератури, освоєння (чого?) спеціальності.*

Прикметники так само керують формою іншого слова (**прикметникове керування**): *високий на зріст, властивий професії.*

Отже, важливим у виборі слова є не лише його лексичне значення, а й граматичні особливості синтаксичного зв'язку в реченні.

У випадку виникнення утруднень потрібно звернутися до словника.

У побудові словосполучень, особливо зі зв'язком керування, найвиразніше виявляються національні особливості мови. Наприклад, українською мовою слід казати *згідно із законом* (а не *згідно закону*), *книжка англійською мовою* (а не *книжка на англійській мові*).

Запам'ятайте будову таких словосполучень:

- *пробачте мені* (а не *мене*);
- *мені болить* (а не *мене*);
- *дотримати слова* (а не *слово*);
- *оволодіти знаннями* (а не *знання*);
- *опанувати науку* (а не *наукою*);
- *учитися ремесла* (а не *ремеслу*);
- *зазнати невдачі* (а не *невдачу*);
- *називати на ім'я* (а не *по імені*);
- *сміятися з себе* (а не *над собою*).

До складних випадків керування, що можуть призвести до помилок, належать

такі:

- 1) Близькозначні слова-синоніми можуть вимагати різних відмінків:
- *оволодіти (чим ?) англійською мовою*
- *опанувати (що?) англійську мову*
- *навчатися (чого?) мови – вчити (що?) мову*
- *властивий (кому?) – характерний (для кого?)*
- *багата (на що?) – славиться (чим?)*
- *сповнений (чого?) – наповнений (чим?)*
- *дорівнювати (чому?) – рівнятися (на що?)*
- *торкатися (чого?) – доторкатися (до чого?)*
- *знущатися (з кого?) – збиткуватися (над ким?) та ін.*

Слова-пароніми мають не тільки різне значення, а й різне керування

- *оснований (на чому?) на правилах – заснований (ким?) ученим*
- *повстати (на що? проти чого?) на боротьбу проти гніту – постати (перед чим?) перед очима;*
- *стилізований (під що?) під старовину – стилістичний аспект*
- *форсувати (що?) справу – форсити (чим?) модним взуттям*
- *порівняний (з чим?) з модулем – порівняльний аналіз*
- *переможений (у чому?) у змаганні – переможний наступ*
- *підсумовувати (що?) витрати – сумувати (за чим?) за літами та ін.*

Розрізняй !!!

3) нерозрізнення керування в українській і російській мовах: однакове за значенням дієслово може вимагати від додатків неоднакових

відмінкових форм в різних мовах:

дякувати (кому?) учителеві – благодарить (кого?) учителя

завдавати (чого?) шкоди – причинять (что?) вред

постачати (що?) зброю – снабжать (чем?) оружием

потребувати (чого?) ліків – нуждаются (в чем?) в лекарствах

наслідувати (кого?) актора – подражают (кому?) артисту

вибачте (кому?) мені – извините (кого?) меня

повідомити (кого?) його – сообщить (кому?) ему

навчити (чого?) грамоти – научить (чему?) грамоте

набути (чого?) досвіду – приобрести (что?) опыт

не минути (чого?) карі – не уйти (от чего?) наказания

не перебирати (чого?) висловів – не стесняются (в чем?)

в выражениях

припадати (до чого?) до душі – приходится (по чем?) по душе

радіти (за кого? з чого?) – радоваться (кому? чему?) та ін.

4) Неправильне використання прийменників. Вони можуть бути зайві, наприклад:

декларуючи про передачу землі – треба: декларуючи передачу землі

майте про це на увазі – треба: майте це на увазі

- *вага досягає до 60 кг – треба: вага досягає 60 кг*
- *немає сумнівів про те, що... – треба: немає сумнівів, що...*
- *не поступаються за рівнем – треба: не поступаються рівнем*
- *повниться від щастя – треба: повниться щастям та ін.,*
- *або, навпаки, правильними будуть конструкції з прийменниками, наприклад:*
- *скупий словами – треба: скупий на слова*
- *хворий грипом – треба: хворий на грип*
- *уболівання нашою долею – треба: уболівання за нашу долю та ін.*
-

Вибіркова робота

- *Випишіть тільки ті словосполучення, що утворені правильно.*
- Вжити (що) заходи — вжити (чого) заходів; глузувати (над ким) над опонентом — глузувати (з кого) з опонента; говорити (на чому) на англійській — говорити (як) англійською; дивуватися (чому) поведінці — дивуватися (з чого) з поведінки; доглядати (за ким) за хворим — доглядати (кого) хворого; дотримувати (що) слово — дотримувати (чого) слова; женитися (на кому) на багатій — одружитися, женитися (з ким) з багатю; завдати (що) біль — завдати (чого) болю; запобігати (чого) руйнування — запобігати (чому) руйнуванню; знущатися (над ким) над людиною — знущатися (з кого) з людини; зрадити (кому) Батьківщині — зрадити (кого) Батьківщину.

Самостійна робота

- *Утворіть з поданими словами словосполучення. Зробіть висновок про правила вживання їх.*
- Оволодіти — опанувати; навчатися — вчити; властивий — характерний; багата — славиться; сповнений — наповнений; дорівнювати — рівнятися; торкатися — доторкатися; знущатися — збиткуватися.

Коментар

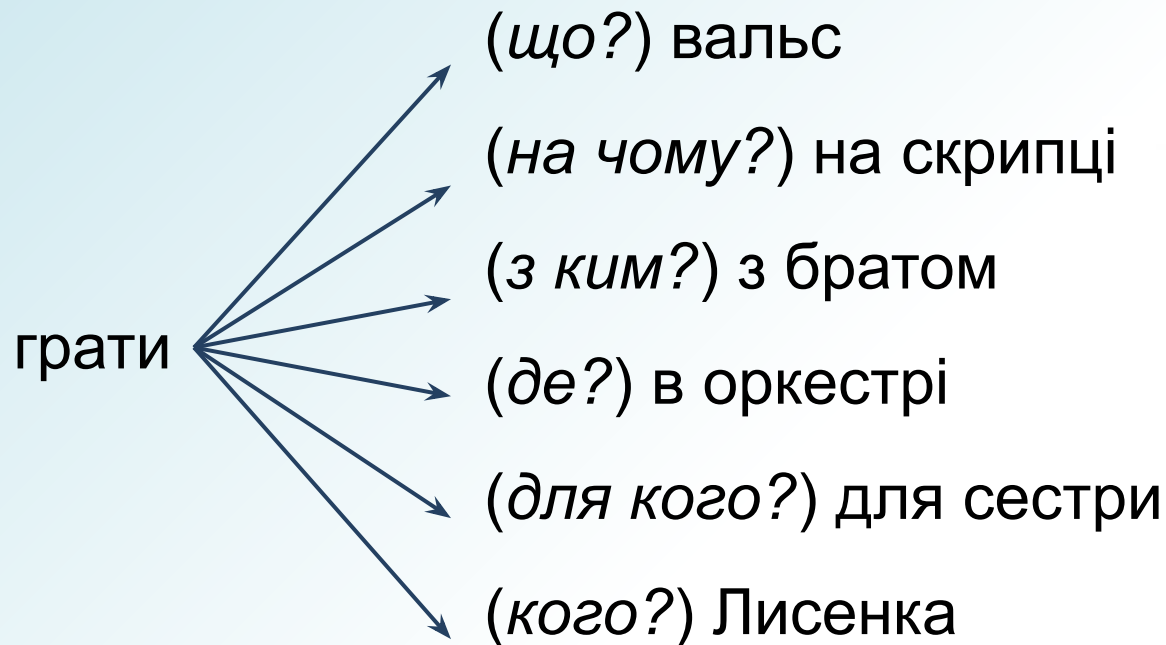
- Оволодіти (чим?) англійською мовою — опанувати (що?) англійську мову; навчатися (чого?) мови — вчити (що?) мову; властивий (кому?) — характерний (для кого?); багата (на що?) — славиться (чим?); сповнений (чого?) — наповнений (чим?); дорівнювати (чому?) — рівнятися (на що?); торкатися (чого?) — доторкатися (до чого?); знущатися (з кого?) — збиткуватися (над ким?).

На основі поданих слів способом керування утворіть словосполучення.

Розповідати, виховувати, працювати, стояти, написати.

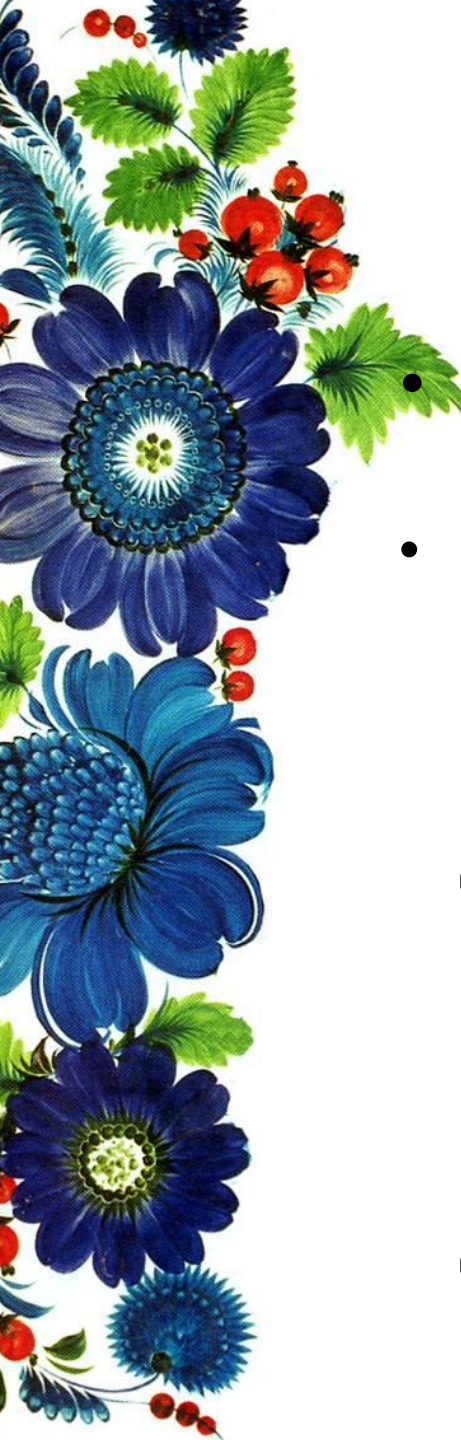
Зразок:

Самостійна робота

- ***Замініть помилково вжиті прийменники в сполученнях слів на правильні.***
- Брати під увагу, радіти про перемогу, знущатися над меншими, братися за роботу, іти за хлібом, послати за лікарем, насміхатися над ким, вважати необхідним, доглядати за хворим, запобігати помилок, згідно повідомлення, не з'явився із-за хвороби, одружитися на дівчині, пробачте мене, дотримати слово, називати по імені, відправити по пошті, відгук по роботі, засіб для хвороби.

ПРАВИЛЬНО:

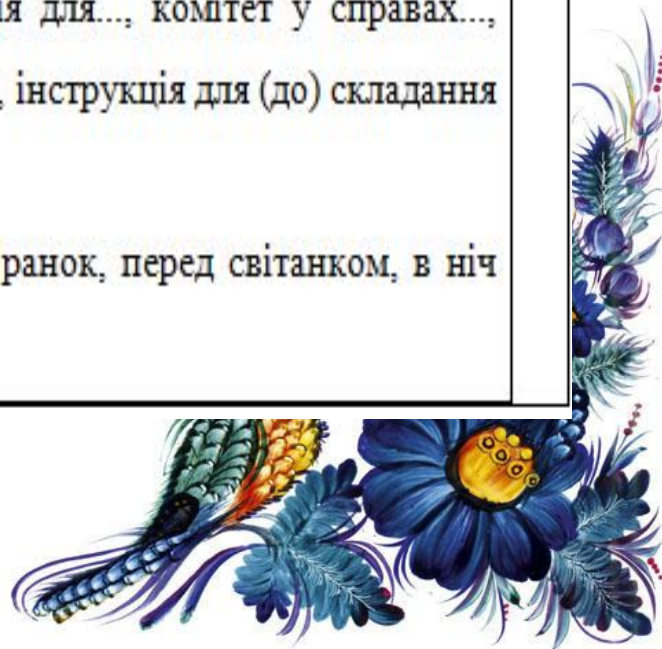
-
- Брати до уваги, радіти з перемоги(радіти перемозі), знуцатися з менших, братися до роботи, іти по хліб, послати по лікаря, насміхатися з кого, вважати за необхідне, доглядати хворого, запобігати помилкам, згідно з повідомленням, не з'явився через хворобу, одружитися з дівчиною, пробачте мені, дотримати слова, називати на ім'я, відправити поштою, відгук про роботу, засіб від хвороби.

III.

Прийменник **за** + ім. у Р.в., що визначає час (за Козаччини, за Хмельницького, за царя Гороха, за кілька років, а не при Хмельницькому).

Значення «**рід діяльності, місце її поширення**» передається конструкціями з прийменниками **з, у, в, по** або без прийменника (інструктор з плавання, агент у справах, різьбяр по дереву, комітет цін.)

- **Причинове значення** – через, з, за (через неухажність, з вини, за підозрою)
- **Значення мети** – **для, до, щодо, у справах** (комісія для..., комітет у справах..., рекомендація щодо лікування, майстерня для ремонту, інструкція для (до) складання кошторису)
- **Часові значення** – **над, перед, на, при, проти** (над ранок, перед світанком, в ніч проти Нового року, на старість, при старості).

Перекладіть українською мовою. Запишіть попарно лише ті словосполучення, в яких під час перекладу змінюються прийменники.

Любовь к человеку
стремление уехать
отдыхать после работы
шестой по списку
повесть о героях
сильные духом
каждый из нас
уважение к старшим
перестройка во всем
рассказать об учебе
действовать согласно приказу
пришел по вызову

любов до людини
прагнення поїхати
відпочивати після роботи
шостий за списком
повість про героїв
сильні духом
кожен із нас
повага до старших
перебудова в усьому
розповісти про навчання
діяти згідно з наказом
пришов за викликом

З поданими словами утворіть прості словосполучення, добираючи до них відповідні слова з дужок. Вибір аргументуйте. Три словосполучення проаналізуйте.

(~~суплативний~~, ~~кримінальний~~, ~~громадянський~~) ~~обов'язок~~

(~~суспільне~~, ~~справа~~, ~~судове~~) ~~станове~~

(~~закривати~~, ~~зачиняти~~) ~~двері~~

(~~заткнути~~, ~~зачиняти~~) ~~очі~~

(~~отримувати~~, ~~отримувати~~) ~~інформацію~~

(~~незвичайний~~, ~~незвичайний~~) ~~рух~~

(~~робочий~~, ~~робітничий~~) ~~одяг~~

Випишіть лише лексичні (стійкі) словосполучення.
З трьома з них складіть речення.

За **придв'яту землю**, удає їй і країні, **кинути ломом**
об землю, як у рот **води набрати**, нічим мені **журитися**,
прикусити язика, **попрятати в халепу**, а **твояся**
несподівано, **як сніг на голу**, **ні гарнзвуст**, **що йіно**
мовчати, **страх проймає**, **боїтьсаявсьосо**.

Домашня робота вправа

155,156 §15 ВИВЧ

- **Редагування речень**
- - *Виправте помилки, пов'язані з порушенням літературних норм, запишіть речення правильно.*
- Малий Олександр розповідає нам, якою насолодою було вмиватися її водою, милуватися нею, пірнати з дитячою пристрастю. А якщо ми будемо жити в гармонії з природою, оберігати та захищати її, тоді вона неодмінно нас віддячить. Кожен із нас повинен шукати способу поріднитися з природою, зрозуміти її. Нам варто шукати шляхів вирішення цієї проблеми. Із-за чого було скасовано зустріч. На мою думку, у нашому житті була боротьба добра над злом. Їхня щира та відверта розмова, хвороба Ірини перемогла над усіма їхніми конфліктами. Спочатку він осуджує місто, а пізніше стає його завойовником. А завдяки чому? Завдяки насильству. По-друге, саме завдяки природі люди лікуються від хвороб, душевних травм. У ньому головний герой твору Сашко описав рідний край і своє життя на великому проміжку часу.